

# HTD

# HADİS TETKİKLERİ DERGİSİ

JOURNAL OF HADITH STUDIES مجلة بحوث الحديث

Cilt/Volume: I Sayı/Number: 1 Yıl/Year: 2003

من رئيس التحرير/Editorial/

İbrahim HATİBOĞLU, Yayın Hayatına Başlarken

مقالات/Articles/Makaleler

Mustafa ERTÜRK, Nebvî Sünnet'in Târihî Gerçeklikteki Konumu  
Açısından 'Kur'ân İslâmî' Söyleminin İlmî Değeri/Saying  
of the 'Qur'anic Islam': A Critical Study of it in Aspect  
of the Nabawî Sunnah in a Historical Reality

Ayşe Esra ŞAHYAR, 'Zayıf Hadisle Fezâil Konusunda  
Amel Edilebilirlik' Fikrinin Doğuşu ve Gelişimi/The Emergence  
and Development of the 'Idea of Practice by Hadiths on Virtue'

Hüseyin KAHRAMAN, Sûret Hadisi Üzerine Bağlam Esaslı  
Bir Tahlil Denemesi/A Contextual Analysis of the Hadith  
of 'the Creation of Adam in God's Image'

Nuri TOPALOĞLU, Hazreti Peygamber'in Zatı ve Eşyası  
ile Teberrük Meselesi/'Tabarruk' by the Prophet's Person and Belongings

Özcan HIDİR, Şarkiyatçıların Hadisi Tarihlendirme Metotları  
The Orientalist Methodology of 'Dating Hadiths'

ترجمة/Tercüme/Translation

İftikhar ZAMAN, Hadis Çalışmalarında Uygulanan  
Bir Yöntem Olarak Ricâl İlmî/The Science of Rijâl  
as a Method in the Study of Hadith

(Çev. İbrahim HATİBOĞLU)

## Hazreti Peygamber'in Zatı ve Eşyası İle Teberrük Meselesi

Doç. Dr. Nuri TOPALOĞLU\*

“Tabarruk' by the Prophet's Person and Belongings”

**Abstract:** Some of the companions, who loved the Prophet much, used to believe that if they had something belonged to the Prophet that thing would provide them benefit both in this world and the world-to-come. Therefore, there have been some companions who kept a single hair of him, and some who wiped his sweat and mixed it with perfume, and some who rubbed their hands upon his face and body, and some who drank his blood, and some who applied his spit and ablution water to their bodies, and some who kept a property which was touched upon by the Prophet. They all did these things for paying respect or for health reasons. Today, the Prophet Muhammed's some personal properties are being kept and visited as sacred relics.

**Citation:** Nuri TOPALOĞLU, “Hazreti Peygamber'in Zatı ve Eşyası ile Teberrük Meselesi” (in Turkish), *Hadis Tetkikleri Dergisi (HTD)*, 1/1, 2003, 71-95.

**Key words:** Rasulullah, companion, tabarruk, hair, sweat, blood.

### GİRİŞ

Hz. Muhammed (s.a.s.), diğer peygamberler gibi, beşerî vasıflarla muttasıf mükemmel bir insan, aynı zamanda Allah'ın (c.c.) vahyine mazhar olmuş son peygamberdir; melek veya başka bir varlık değildir. Kur'an-ı Kerim'de onun bir beşer olduğu vurgulanmıştır: “De ki, ben de sizin gibi bir insanım; ancak bana, ilâhınızın tek bir ilâh olduğu vahyediliyor”<sup>1</sup>; “De ki, Rabbimi tenzih ederim; ben sadece Allah'ın elçisi bir beşerim”<sup>2</sup>.

Bizzat Hz. Peygamber de (s.a.s.), “Ben de sadece sizin gibi bir beşerim”<sup>3</sup> diyerek bir insan olduğunu hatırlatmış; “Hıristiyanların Meryem oğlu İsa'yı aşırı

\* DEÜ İlahiyat Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı.

<sup>1</sup> el-Kehf (18) 110; Fussilet (41) 6.

<sup>2</sup> el-İsrâ (17) 93.

<sup>3</sup> bk. Mâlik b. Enes, Ebû Abdillâh el-Esbahî (ö. 179/795), *el-Muvatta'*, thk. M. Fuâd Abdalbâkî, I-II, 1370/1951, “Akdiye” I, (II, 719); İbn Hanbel, Ahmed b. Muhammed b. Hanbel (ö. 241/855), *el-Müsned*, I-VI, Mısır 1310, III, 33, V, 41, 454; Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil el-Cu'fî (ö. 256/870), *el-Câmi'u's-Sahih*, I-VIII, İstanbul 1315, “Hiyel” 10, (VIII, 62), “Salât” 31, (I, 105), “Mezâlim” 16, (III, 101), “Ahkâm” 20, 29, 31, (VIII, 112, 116, 117); Müslim, Ebû'l-Huseyn Müslim b. el-Haccâc en-Nisâbüri (ö. 261/875), *el-Câmiu's-Sahih*, (thk. M. Fuâd Abdalbâkî), I-V, Mısır 1374-1375/1955-1956, “Akdiye” 5, (III, 1337), “Fezâil” 140, (IV, 1835), “Birr ve Sıla” 88, 89,

derecede övdükleri gibi beni övmeye aşırı gitmeyin; çünkü ben sadece Allah'ın kuluyum; onun için bana, 'Allah'ın kulu ve resûlü' deyin"<sup>4</sup> buyurarak kendisine beşer üstü bazı vasıflar atfedilmesini yasaklamıştır.

Ancak, peygamberliğini ispat sadedinde Hz. Peygamber'de bazı olağanüstü hadiselerin (mu'cizat, delâil) zahir olduğu malumdur. Ayrıca Allah Teâlâ kendisine, iftar etmeden birkaç gün oruç tutabilme gibi, her insanda bulunmayan bazı özellikler de (hasâis) bahşetmiştir<sup>5</sup>. Bunların ötesinde Hz. Peygamber'in şahsını kutsallaştırma sayılabilecek her türlü anlayış ve buna bağlı davranış, akli ve şer'i ölçülerin dışında kalır. Bununla beraber, Hz. Peygamberi çok seven bazı sahabiler, onun mübarek vücudundan veya eşyasından bir parçanın kendilerine fayda sağlayacağına inanıyorlardı.

Sahabenin Hz. Peygamber'e bağlılığı, ona gösterdiği hürmet ve saygı, duyduğu sevgi, gerçekten tarihte eşine rastlanmayan emsalsiz bir durumdur. Hadis, Siyer ve Meğâzi kitaplarında buna dair pek çok belge bulunmaktadır. Bunlardan birisi, Mekkeli müşriklerden Urve b. Mes'ûd'un itiraflarıdır. Hudeybiye musalahası öncesi Kureyşliler, Urve b. Mes'ûd'u elçi olarak Hz. Peygamber'e göndermişlerdi. Urve, Peygamberimizin yanına gelince, "Ben, çeşitli kabilelerden toplanmış insanlar görüyorum; bunlar, savaş sırasında kaçıp seni yalnız bırakabilecek karaktere sahiptirler" demişti. Hz. Peygamber'le görüşmesi sırasında sahabilerin Peygambere karşı tavırlarını iyice tetkik ettikten sonra ise sahabede gördüğü manzarayı arkadaşlarına ve Kureyşlilere şu ifadelerle anlattı:

"Ey kavmim! Vallâhi ben vaktiyle birçok hükümdarın huzuruna elçi olarak çıktım. Rum meliki Kayser'in, Fars meliki Kisrâ'nın, Habeş meliki Necâşi'nin divanlarında bulundum. Vallâhi bunlardan hiçbir melikin adamlarının, Muhammed'in arkadaşlarının ona ta'zim ettikleri kadar hükümdarlarını ta'zim ettiklerini asla görmedim. Vallâhi, Resûlullah tükürdüğü zaman tükürüğü<sup>6</sup> sahabilerden birisinin avucuna düşüyor; onu yüzlerine ve vücutlarına sürüyorlar. O bir şey emredince, sahabileri derhal emrini yerine getirmeye koşuyorlar. O abdest aldığı zaman abdest suyunu

95, (IV, 2007, 2010); Ebû Dâvûd, Süleymân b. Eş'as es-Sicistânî (ö. 275/888), *es-Sünen*, I-V, Humus 1388/1969, "Tahâre" 94, (I, 160), "Akdiye" 7, (IV, 13).

<sup>4</sup> Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahmân (ö. 255/869), *es-Sünen*, I-II, Dımaşk 1349, "Rekâik" 68, (II, 320); Buhârî, "Enbiyâ" 48, (IV, 142).

<sup>5</sup> bk. Buhârî, "Savm" 48-50, (II, 242-243); "İ'tisâm" 5, (VIII, 144); Müslim, "Sıyâm" 55-61, (II, 774-776). bk. Erdinç Ahatlı, "Hasâisü'n-Nebi", *TDV İslâm Asiklopedisi*, XVI, İstanbul 1997, s. 277-281.

<sup>6</sup> Bazı rivayetlerde burada 'tükürük' yerine 'balgam' (nühâme) kelimesi yer almaktadır. Sahabenin, Hz. Peygamber'in tükürüğü ile teberrük etseler de aynı şeyi balgamla yapacaklarına ihtimal vermiyoruz. Bu fitrata ters iğrenç bir durum olduğu gibi Peygamberimizin bir hadisine de aykırıdır. Nitekim Sa'd b. Ebî Vakkâs'tan rivayet edildiğine göre Resûlullah: "Biriniz balgam çıkardığı zaman onu yok etsin de bir mü'minin vücuduna veya elbisesine bulaşmasın" buyurmuştur (Heysemî, Nürüddin Ali b. Ebî Bekr (ö. 807/1404), *Keşfu'l-Estâr an Zevâidi'l-Bezzâr*, (thk. Habîburrahmân el-A'zamî), I-II, Beyrut 1399/1979, II, 447, nr. 2078; a.mlf., *Mecmeu'z-Zevâid*, I-X, 2. Baskı, Beyrut 1967, VIII, 114). Vücut, elbise, eşya ve çevre temizliğine son derece önem veren Peygamberimizin, ashabın bu tür davranışlarını tasvip etmediğine inanmıyoruz. Bu itibarla söz konusu rivayetlerde bu kelimenin yanlışlıkla kullanıldığına kanıyız.

birbirleriyle yarışarak paylaşıyorlar. Onun yanında konuştukları zaman seslerini yükseltmiyor, alçak sesle konuşuyorlar. Hürmet ve ta'zimlerinden dolayı onun yüzüne bile bakamıyorlar"<sup>7</sup>.

Urve b. Mes'ûd'un gördüklerini abartarak anlattığı veya sözlerinin yanlış nakdedildiği ihtimali düşünülebilirse de, aşağıda sunacağımız sahih rivayetler, bunların düşmanın itirafları olduğunu göstermektedir.

Bize ulaşan söz ve davranışlarından öğrendiğimize göre, sahabe-i kirâmdan bazıları, Peygamberimizi canlarından bile çok seviyorlardı. Mesela Hz. Ömer, "Allah'a yemin ederim ki sen bana nefsimden (canımdan) daha sevimlisin"<sup>8</sup>; Amr b. el-Âs "Hiç kimse bana Resûlullah'tan daha sevimli ve gözümde ondan daha kıymetli değildir" demişlerdir<sup>9</sup>.

Ensârdan bir kadının babası, kardeşi ve kocası Uhud savaşında şehit düşmüşlerdi. O ise "Resûlullah'a ne oldu?" diye soruyordu. "Allah'a hamdolsun, o iyidir" dediler. Bu müjdeye inanmayan kadın, "Onu bana gösterin; gözümle göreyim" dedi. Peygamberimizi sağ salim görünce de, "Sen sağ olduktan sonra her musîbet benim için önemsizdir" dedi<sup>10</sup>.

Mekkeli müşrikler Zeyd b. Desinne'yi öldürmek üzere Harem-i Şerif'ten çıkardıkları zaman Ebû Süfyân: "Allah için sana soruyorum yâ Zeyd! Şu anda boynu vurulmak üzere yanımızda senin yerine Muhammed'in olmasını; senin de (evinde) ailenle birlikte olmanı ister misin?" diye sordu. Zeyd: "Allah'a yemin ederim ki, ailemle oturuyor olmama karşılık, şu anda bulunduğu yerde onun vücuduna bir dikenin batmasına bile razı olmam" diye karşılık verdi. Bunun üzerine Ebû Süfyân: "İnsanlardan hiç kimsenin, ashabının Muhammed'i sevdiği gibi bir başkasını sevdiğini görmedim" demiştir<sup>11</sup>.

Hz. Ali'ye, "Sizin Resûlullah'a olan sevginiz nasıldı?" diye sorulduğu zaman o şu cevabı vermişti: "Allah'a yemin olsun ki, o bize, mallarımızdan, çocuklarımızdan, babalarımızdan, analarımızdan, susamış kişiye soğuk sudan daha sevimli idi"<sup>12</sup>.

<sup>7</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, IV, 324, 329-330; Buhari, "Şurûr" 15, (III, 180); Saïd Havvâ, *el-Esâs fi's-Sünne (Hadislerle Hz. Peygamber'in Hayatı)*, (Çev. Komisyon), I-VII, İstanbul 1994, III, 18.

<sup>8</sup> Buhari, "Eymân" 3, (VII, 218).

<sup>9</sup> İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişâm el-Himyeri (ö. 218/833), *es-Siretü'n-Nebeviyye*, (thk. Komisyon), I-IV, 3. Baskı, Beyrut 1391/1971, III, 105; Müslim, "İmân" 192, (I, 112); Kâdi İyâz, Ebû'l-Fadl İyâz b. Mûsâ el-Yahsubî (ö. 544/1149), *eş-Şifâ*, (thk. Ali Muahammed el-Bicâvî), I-II, Kahire ts., II, 567.

<sup>10</sup> İbn Hişâm, *es-Sire*, III, 105; Kâdi İyâz, *eş-Şifâ*, II, 568.

<sup>11</sup> İbn Hişâm, *es-Sire*, III, 181; Kâdi İyâz, *eş-Şifâ*, II, 570; İbnü'l-Esir, Ali b. Muhammed el-Cezerî (ö. 630/1233), *Üsdü'l-Gâbe*, I-VII, 1970, II, 287.

<sup>12</sup> Kâdi İyâz, *eş-Şifâ*, II, 568.

Enes b. Mâlik de: "Hiç kimse sahabeye Resûlullah'tan daha sevimli değildi..." demiştir<sup>13</sup>. Sanıyoruz ki, sahâbe-i kirâmın Peygamber sevgisini göstermek bakımından bu örnekler kafi gelecektir.

Peygamberimize karşı duydukları bu aşırı sevgi sahabeden bazılarını, Peygamberin sünnetine uymanın ötesinde, onun zatını ve eşyasını kutsallaştırma sayılabilecek bir anlayışa ve bu yönde bazı davranışlara götürebiliyordu. Ali Yardım'ın ifadesiyle:

"O'nun sevdâhları içinde, akla hayale gelmedik işler yapan kimseler de vardı. Özellikle çocuklar, yaşlı kadınlar ve nispeten kültür seviyesi düşük olan Peygamber âşıkları, O'na karşı olan sevgi ve bağlılıklarını, kendi idrakleri ölçüsünde değerlendirme yoluna gidiyorlardı"<sup>14</sup>.

Bu itibarla Peygamberimizin saç ve sakalından alıp muhafaza etmeye çalışanlar, teberrüken kanını içenler, terini muhafaza edip kokusuna karıştıranlar, tükürüğü ve abdest suyunun artanı ile teberrük edenler ve tedavî maksadıyla vücutlarına sürenler, kullandığı hatta sadece dokunduğu eşyayı koruma altına alanlar olmuştur. Bu makalemizde, sahabeden bazılarının bu nevi davranışlarına dair rivayetleri değerlendirmeye çalışacağız.

Teberrük, lügatte uğurlu sayma, bereket umma demektir. Bereket ise, bolluk, feyz, saadet, artma, nîmet, ihsân-ı ilâhî manalarını ifade eder<sup>15</sup>. Ayet ve hadislerde bereket, nîmet, refah ve saadetin artması, nemâ, bolluk, ilâhî hayır ve ihsân, feyiz manalarında kullanılmıştır. Bereket çeşitli dinlerde dua, âyin ve ibadetlerle elde edilmeye çalışılan bolluk, genişlik, hayır ve saadet anlamlarında dîni bir terimdir. Bereket kavramı en eski kültürlerden itibaren bütün topluluklarda görülmektedir<sup>16</sup>.

Müslümanların bazı şeyleri mübarek kabul etmesi, onları Allah'ın vereceği berekete vesîle saymalarından ötürüdür. Hz. Peygamber'in zatı ve eşyası ile teberrük meselesi, esas itibarıyla sahabe için sözkonusudur. Bu itibarla bu konuyu açıklığa kavuşturma bakımından öncelikle bazı sahabilerin bu nevi davranışlarına yer vermemiz tabiidir.

## A. HZ. PEYGAMBER'İN ZATI İLE TEBERRÜK

### 1. Saçlarını Muhafaza

Hadis, Siyer ve Meğâzî kaynaklarında, bazı sahabilerin, Hz. Peygamber'in saçından kıllar alarak muhafaza ettiklerine dair bilgiler bulunmaktadır. Bu rivayetler, kendi aralarında farklılık gösterse de, bütün olarak birbirini ta-

<sup>13</sup> Tirmizî, Ebû 'İsâ Muhammed b. Sevra (ö. 279/892), *es-Sünen*, (thk. Ahmed Muhammed Şâkir v.dğr.), I-V, ts., "Edeb" 13, nr. 2754, (V, 90).

<sup>14</sup> Ali Yardım, *Peygamberimizin Şemâili*, İstanbul 1997, s. 423.

<sup>15</sup> Firûzâbâdi, Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb (ö. 817/1415), *el-Kâmûsu'l-Muhît*, I-IV, Beyrut, III, 303.

<sup>16</sup> bk. Kasım Kufralı, "Bereket", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, II, İstanbul 1970, s. 536; Günay Tümer, "Bereket", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, V, İstanbul 1992, s. 487-489.

mamlar mahiyettedirler. Müslim, kendisine ulaşan ve aralarında çok küçük farklar bulunan, konuyla ilgili beş rivayeti *el-Câmiu's-Sahih*'ine almıştır<sup>17</sup>.

Enes b. Mâlik diyor ki: "Berber Resûlullah'ı tıraş ediyor, ashab onun etrafını çevirmiş, saçlarını yere düşürmeden ellerine alıyorlardı"<sup>18</sup>. Bazı rivayetlere göre, Hz. Peygamber Mina'da tıraş olunca başının sağ tarafından kesilen saçlarını Ebû Talha'ya, sol tarafından kesilenleri orada bulunan sahabilere dağıtmıştır<sup>19</sup>. Buna karşılık, başının sağ tarafından kesilen saçlarını sahabilere dağıttığı, sol tarafından kesilenleri Ebû Talha'ya verdiği de kaydedilmektedir<sup>20</sup>. Bazılarında ise Resûlullah'ın saçlarını ilk defa Ebû Talha'nın, sonra diğer sahabilerin aldığı ifade edilmiştir<sup>21</sup>. İbn Hanbel'in bir rivayetinde, başının sağ kısmındaki saçlarını bizzat kendi eliyle tutmuş, berber kesince Enes b. Mâlik'e: "Bunu Ümmü Süleym'e götür" demiş; yanındaki sahabiler, diğer kısmını birbiriyle yarışarak kapışıp almışlardır<sup>22</sup>. Peygamberimizin her işinde sağdan başladığı dikkate alınırsa, önce başının sağ tarafını tıraş ettirdiği ve buradan kesilen saçlarını Ebû Talha'ya verdiği ağırlık kazanmaktadır. Esasen bu çalışma açısından önemli olan, kimin hangi saçı aldığı ya da traşa hangi taraftan başlandığı değil, bazı sahabilerin Hz. Peygamber'in saçlarını alıp muhafaza etmiş olmalarıdır.

Vâkidi'nin kaydettiğine göre, Hâlid b. Velid de Hz. Peygamber'den yüzünün iki tarafına sarkan zülüflerini (kâkül, perçem) istemiş, Hz. Peygamber bunları ona vermiş, o da onları yüzüne gözüne sürmüştü; daha sonra karşılaştığı kimselere dağıtmıştır<sup>23</sup>.

Yukarıda kaydedilen rivayetlere göre, Hz. Peygamber'in kesilen saçlarını alma hadisesi, Vedâ Haccı'nda tıraş olduğu zaman gerçekleşmiş; Ebû Talha ve o anda yanında bulunan diğer sahabiler kesilen saçları paylaşmışlardır. Hadislerdeki 'verdi', 'taksim etti', 'dağıttı' ifadelerinden Hz. Peygamber'in bizzat kendisinin verdiği; en azından ashabın saçlarını almalarına müsaade ettiği anlaşılmaktadır.

<sup>17</sup> Müslim, "Hac" 323-326, (II, 947-948).

<sup>18</sup> İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd ez-Zühri (ö. 230/845), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I-IX, Beyrut 1377-1388/1958-1968, I, 431; İbn Hanbel, *el-Müsned*, III, 133, 137, IV, 324; Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn b. Ali (ö. 458/1066), *es-Sünenü'l-Kübrâ*, I-X, Haydarâbâd 1344-1355, VII, 68.

<sup>19</sup> Vâkidi, Muhammed b. Ömer (ö. 207/823), *el-Meğâzi*, (thk. Marsden Jones), I-III, London 1966 → Beyrut ts., III, 1108; İbn Hanbel, *el-Müsned*, III, 111, 214; Müslim, "Hac" 323, (II, 948); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, VII, 67.

<sup>20</sup> İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, III, 505-506; İbn Hanbel, *el-Müsned*, III, 208; Müslim, "Hac" 324, 325 (II, 947-948); Ebû Dâvud, "Menâsik" 5, nr. 1981, 1982 (II, 500-501); Yaşar Kandemir, "Ebû Talha el-Ensâri", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, X, İstanbul 1994, s. 237.

<sup>21</sup> İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, III, 506; Buhari, "Vudû" 33, (I, 51).

<sup>22</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, III, 256.

<sup>23</sup> Vâkidi, *el-Meğâzi*, III, 1108-1109.

Ahmed b. Hanbel'in, Abdullah b. Zeyd b. Sa'lebe'den naklettiğine göre, Resûlullah Vedâ Hacci'nda kesilen saçından Abdullah b. Zeyd'e vermiş, kalanını başkalarına dağıtmış; tırnaklarını kesmiş, onları da Kureyş'li (bir rivayete göre Ensârdan) bir arkadaşına vermiştir<sup>24</sup>. Abdullah b. Zeyd'in Vedâ Hacci'nda Peygamberimizin saçından alan sahabîlerden birisi olduğu anlaşılıyor. Burada ilâve olarak Resûlullah'ın tırnaklarını da verdiği kaydedilmektedir. Abdullah b. Zeyd, arkadaşının tırnaklarını almasına Hz. Peygamber'in ses çıkarmamasını 'verdi' kelimesiyle ifade etmiş olabilir. Temizliğe son derece önem veren Peygamberimizin, tırnaklarını saklamak üzere verdiği ihtimal vermiyoruz. Şayet tırnaklarını bizzat kendisi vermişse, bu onları gömmeleri veya uygun bir yere atmaları içindir.

Ashabın, Vedâ Hacci dışında Hz. Peygamber'in saçlarını aldıklarına dair bir habere rastlayamadık.

Resûlullah'ın saçlarını teberrüken alan sahabîler, onları titizlikle muhafaza ediyorlardı. Nitekim Ebû Talha Resûlullah'tan aldığı saçları zevcesi Ümmü Süleym'e götürüp vermiş, o da bunları kokusuna katmıştır<sup>25</sup>. Peygamberimizin vefatından sonra Hz. Âişe'ye; "Yanınızdaki bu saçlar nereden?" diye sorulduğunda: "Resûlullah Vedâ haccında tıraş olup saçlarını insanlara dağıttığı zaman, herkes gibi bize de düştü" şeklinde cevap vermiştir<sup>26</sup>.

Peygamberimizin saçlarının boyalı vaziyette küçük kaplarda saklandığını ve şifa niyetine bunlarla teberrük edildiğini Osman b. Abdullah b. Mevheb'ten öğreniyoruz. O diyor ki: "Hz. Peygamber'in zevcesi Ümmü Seleme'nin yanına gitmiştik; bize Hz. Peygamber'in saçından bir miktar, kına ve çivit otu<sup>27</sup> ile kırmızıya boyanmış halde gösterdi"<sup>28</sup>. Bu hadis Buhari'de biraz mufassal olarak da yer alır: "Ailem beni içinde su bulunan gümüşten bir kapla Hz. Peygamber'in zevcesi Ümmü Seleme'ye göndermişti (Ravîlerden İsrâil, üç parmağını tutarak söz konusu kabin o kadar olduğuna işaret etmiştir). O kabin içinde Peygamberin saçlarından vardı. İnsanlar, bir kimseye nazar veya başka bir hastalık isabet

<sup>24</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, IV, 42; İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdullâh Muhammed b. Ebî Bekr (ö. 751/1350), *Zâdü'l-Me'âd*, (thk. Şuayb el-Arnaüd - Abdülkâdir el-Arnaüd), I-V, 16. Baskı, Beyrut 1408/1988, I, 270; Zehebî, Ebû Abdullâh Muhammed b. Ahmed b. Osmân (ö. 748/1347), *Târihu'l-İslâm (el-Meğâzi)*, thk. Ömer Abdüsselâm Tedmürî, Beyrut 1410/1990, s. 707; İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî (ö. 852/1448), *el-İsâbe*, I-VIII, Kahire 1971, IV, 98.

<sup>25</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, III, 146, 213, 239, 287; Kandemir, "Ebû Talha el-Ensârî", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, X, 237.

<sup>26</sup> Vâkudî, *el-Meğâzi*, III, 1109.

<sup>27</sup> Çivit, Afrika'nın dağlık bölgelerinde yetişen, kınaya katılıp saç vs. boyamada ve eskiden mürekkep yapımında da kullanılan bir ot türüdür.

<sup>28</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, VI, 296, 319, 322; Buhari, "Libâs" 66, (VII, 57). Kastallâni, "Peygamberimizin saçlarının siyahlığı, Ümmü Seleme'nin bolca koku sürmesi sebebiyle de kırmızıya dönüşmüş olabilir; çünkü çok koku kullanmak saçların siyahlığını değiştirir" demektedir (Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed (ö. 923/1517), *İrşâdü's-Sârî*, I-X, Beyrut 1327, IX, 465).

ettiği zaman Ümmü Seleme'ye bir kabını gönderirdi. Ben de Ümmü Seleme'nin yanında küçük bir kabın içinde kırmızı saçlar gördüm"<sup>29</sup>.

Buharî şarihi Bedreddin Aynî bu hadisle ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır:

"Ümmü Seleme'nin yanında, deve çanına benzer küçük bir kap içinde Peygamber'in saçlarından bir miktar kırmızı saç vardı. İnsanlar hastalandıkları zaman bunlarla teberrük eder, şifa beklerlerdi. Onları bir su kabının içine koyar, suyunu içerlerdi; bazen de onları su dolu bir tekneye koyar, o suya otururlardı; böylece kendilerine şifa hasil olurdu. Osman b. Abdullah'ın ailesi de onlardan bir şeyler almışlar, onu gümüş bir kap içine koymuşlar ve içindeki suyu içmişler, onlara şifa hasil olmuştur. Sonra Osman'ı bu kapla Ümmü Seleme'ye göndermişler, Ümmü Seleme bu kabı almış cülcüle içine koymuş, Osman da onun içinde kırmızı saçları görmüştür"<sup>30</sup>.

Abdullah b. Zeyd de Hz. Peygamber'den aldığı saçların kendilerinde kına ve çivit otu ile boyanmış olarak bulunduğunu söylemiştir<sup>31</sup>.

Hz. Peygamberin saçını almada ashabın birbiriyle yarıştıklarını Enes b. Mâlik'ten nakleden Muhammed b. Sirîn, "Biz de Resûlullah'ın saçından bir miktarını Enes'in ailesinden elde ettik" deyince talebesi Abîde es-Selmânî: "Onun saçından bir telinin benim yanımda bulunması, bana dünyadan ve dünyadaki herşeyden daha sevimlidir" demiştir<sup>32</sup>.

Öyle anlaşılıyor ki sahabe-i kirâm ve sonraki nesiller, canlarından çok sevip saydıkları Peygamberin vücudundan bir parça olan saçının bir telinin bile yanlarında bulunmasını çok arzu etmiş; buna sahip olanlar da titizlikle korumuş ve ondan şifa beklemişlerdir.

İslâm dünyasında özellikle camilerde itina ile muhafaza edilip zaman zaman ziyarete açılan sakal-ı şeriflerin tamamının gerçekten Hz. Peygamber'in saçlarından alınarak günümüze kadar korunmuş kullar olup olmadığından emin değiliz. Gerçi bugün DNA testi sayesinde belki bunlardan Peygamberimize ait olanlarını tesbît etmek mümkündür. İslâm dünyasının farklı bölgelerinden çok miktarda örnek sakal-ı şerif üzerinde bir araştırma yapılabilir. Aynı şahsa ve ondört asır öncesine ait olduğu belirlenenler muhtemelen Hz. Peygamberin saç olabilir.

Ancak Peygamberimizin mübarek vücutlarından bir parçadır diye hatıra olarak saklama ve gerektiğinde açıp bakmanın ötesinde, ibadet edasıyla merasimli ziyaretler, öpme ve yüz sürme gibi fiiller, Hz. Peygamber'in bile istemeyeceği davranışlar olsa gerektir. Her ne kadar, sakal-ı şerif ziyareti sembolik

<sup>29</sup> "Libâs" 66, (VII, 57).

<sup>30</sup> Ebü Muhammed Mahmûd b. Ahmed (ö. 855/1451), *Umdetü'l-Kârî*, I-XXV, Beyrut ts., XXII, 49. bk. Kastallânî, *Irşâdü's-Sârî*, IX, 465.

<sup>31</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, IV, 42.

<sup>32</sup> İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, III, 505-506; İbn Hanbel, *el-Müsned*, III, 256; Buharî, "Vudû" 33, (I, 50-51); Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, VII, 67-68. Beyhakî, bu sözü Muhammed b. Sirîn'in söylediğini kaydediyor.



ölüp, Peygamber sevgisini canlı tutma bakımından ve inananların o anda yaşadığı duygu ve heyecanlar açısından faydalı mütalaa edilse de, bu nevi merasimlerin Hz. Peygamber'in sünneti kabîlinden bir şey olmadığı bilincini taşımak gerekir diye düşünüyoruz.

## 2. Vücudunun Güzel Kokması

Bazı sahabiler, Hz. Peygamber'in teninin çok güzel koktuğunu ifade etmişlerdir. Mesela Enes b. Mâlik: "*Ben, Resûlullah'ın kokusundan daha hoş ne anber ne misk ne de başka bir şey kokladım*" demiştir<sup>33</sup>.

Câbir b. Semüre de şunları anlatmıştır: "*Bir gün Resûlullah ile namaz kıldım; ben yanındayken dışarı çıktı; kendisini iki çocuk karşıladı; onlardan birisinin yanağını eliyle okşadı; benim yanağıma da elini sürdü; onun elinde serinlik ve güzel bir koku hissettim; sanki onu attârın koku çantasından çıkarmış gibiydi*"<sup>34</sup>.

Ebû Cühayfe (Vehb b. Abdullah es-Suvâî), ashâbın Resûlullah'ın abdest suyunun artığını teberrûken üzerlerine ve Peygamberin elini de yüzlerine sürdüklerine dair haberinin sonunda şöyle diyor: "*Ben de Resûlullah'ın elini tuttum ve yüzüme sürdüm. Gördüm ki, eli kardan daha soğuk, miskten daha güzel kokulu idi*"<sup>35</sup>. Mehmet Sofuoğlu, bu hususu şöyle değerlendiriyor: "*Hadisin buradaki kısmı Peygamberin sıhhi vaziyetinin çok iyi olduğunu, en sıcak zamanlarda bile mizacının i'tidalde bulunduğunu, sefer halinde dahi temizliğine çok ehemmiyet verip miskten daha güzel koktuğunu bildirmektedir*"<sup>36</sup>. Hz. Peygamber'in, çok terlemesine rağmen<sup>37</sup> suyun kıt olduğu bir ortamda bile hiçbir zaman kir pas içinde ve ter kokusuyla dolaşmadığı anlaşılıyor.

Bu konuda Enes b. Mâlik: "*Resûlullah Medîne sokaklarının birisinden geçtiğinde arkasından misk kokusu duyulur ve 'bu yoldan Resûlullah geçmiş' denirdi*" diyor<sup>38</sup>.

Peygamberlerin bünyeleri itibariyle beşerî vasıflarla muttasıf olduklarını kaydeden<sup>39</sup> Kâdî İyâz, Hz. Peygamber'in, vücudunun temizliği, pislikten ve kusurlardan uzak olması, teninin ve terinin güzel kokması gibi hususlarda

<sup>33</sup> Müslim, "Fezâil" 81, 82, (IV, 1814-1815).

<sup>34</sup> Müslim, "Fezâil" 80, (IV, 1814).

<sup>35</sup> Buhârî, "Menâkıb" 23, (IV, 165).

<sup>36</sup> Sofuoğlu, Mehmet, *Sahîh-i Buhârî ve Tercümesi*, I-XVI, İstanbul 1987-1989, VII, 3341, 75 nolu dipnot.

<sup>37</sup> 50 nolu dipnottaki kaynaklara bakınız.

<sup>38</sup> Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ (ö. 307/919), *el-Müsned*, I-XIII+III, thk. Huseyn Selim Esed, Dimaşk 1404-1414/1984-1994, V, 433, nr. 370; Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, VIII, 282; Aynî, *Umdetü'l-Kâri*, XVI, 109.

<sup>39</sup> bk. Kâdî İyâz, *eş-Şifâ*, II, 691-692, II, 860-864..

Allah'ın kendisine diğer insanlarda bulunmayan özellikler verdiğini kabul ediyor<sup>40</sup>.

Kâdî İyâz ve Aynî gibi bazı alimler, Resûlullah'ın vücudundan yayılan güzel kokunun, herhangi bir koku sürünmeden bizzat tabii kokusu olduğunu; bununla beraber meleklerle karşılaşip vahiy alması ve müslümanlarla bir arada bulunması sebebiyle daha güzel kokması için çoğu zaman koku süründüğünü beyan etmişlerdir<sup>41</sup>.

Hz. Peygamber'in tenine temas eden veya yakınında bulunan sahabîler, onun vücut temizliğine son derece önem vermesi yanında bolca koku sürünmesinden dolayı belki de bizzat vücudunun fevkalade güzel koktuğunu sanmışlardır.

### 3. Peygamberlik Mührünü Öpme

Peygamberimizin sırtındaki nübüvvet mührüne dokunmaya ve onu öpmeye gayret eden sahabîler olmuştur. Câbir b. Abdullah diyor ki: "Bir gün Resûlullah beni terkisine aldı; ben de ağzımı (sırtındaki) Peygamberlik mührününün üzerine koydum; benim üzerime misk kokusu saçıyordu"<sup>42</sup>.

Ebû Zeyd Amr b. Ahtab da: "Resûlullah'ın omuzları arasındaki peygamberlik mührünü gördüm; onu üç parmağımla kavradım" demiştir. Kendisine, "Peygamberlik mührü nedir?" diye sorulunca; "Peygamberimizin omuzunda bulunan toplu kıllar" şeklinde tanımlamıştır<sup>43</sup>. İbn Sa'd, Peygamberlik mührüne dokunma konusunda benzeri davranışları, Ebû Rimse, Muâviya b. Kurra ve Âsım el-Ahvel b. Abdullah'tan da nakletmiştir<sup>44</sup>.

Görüldüğü üzere bu rivayetler, bazı sahabîlerin teberrüken Resûlullah'ın peygamberlik mührünü öpmek veya eliyle dokunmak istediklerini ortaya koymaktadır.

### 4. Ellerini Yüze Sürme

Bazı sahabîler de, teberrüken Peygamberimizin ellerini yüzlerine sürmüşlerdir. Nitekim Ebû Cühayfe (Vehb b. Abdullah es-Suvâî)nin, Ebtah (Bathâ) denilen yerde, ashabın Resûlullah'ın abdest suyunun artığını teberrüken üzerlerine sürdüklerine dair haberinin Buhari'deki bir rivayetinde şu ifade yer almıştır: "İnsanlar Peygamberin iki elini yüzlerine sürüyorlardı"<sup>45</sup>.

<sup>40</sup> bk. Kâdî İyâz, *eş-Şifâ*, I, 85.

<sup>41</sup> Kâdî İyâz, *eş-Şifâ*, I, 87; Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, XVI, 109.

<sup>42</sup> Kâdî İyâz, *eş-Şifâ*, I, 87; İbn Asâkir, Ebû'l-Kâsım Ali b. el-Hasen ed-Dumaşki (ö. 571/1175), *Târihu Dimaşk*, Beyrut 1415/1995, XI, 230.

<sup>43</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, V, 340, 341.

<sup>44</sup> İbn sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I, 426.

<sup>45</sup> Buhari, "Salât" 94, (I, 127).

Ahmed b. Hanbel, Ya'la b. Mürre es-Sekafi'nin, "Resûlullah namaza durmadan önce ahabının yüzlerine eliyle meshedip onlar için bereket dilerdi"<sup>46</sup> dediğini değişik rivayetleriyle naklediyorsa da bunun istisnai bir durum olduğu kanaatindeyiz. Çünkü muteber kaynaklarda Hz. Peygamberin namazlardan önce ellerini ahabın yüzlerine sürdüğüne dair bir habere rastlayamadık.

## B. HZ. PEYGAMBER'İN VÜCUDUNDAN ÇIKANLA TEBERRÜK

### 1. Terini Muhafaza

Sahabe içinde teberrük kastıyla Peygamberimizin terini alıp muhafaza eden, kokusuna karıştıran veya öldüğü zaman vücuduna sürülmesi için vasiyet edenler de olmuştur. Bunu özellikle Ümmü Süleym'in yaptığını oğlu Enes b. Mâlik'ten öğreniyoruz: O diyor ki, Hz. Peygamber, (annem) Ümmü Süleym evde yokken evimize gelir; deriden yapılmış bir yatakta uyurdu<sup>47</sup>. Yine bir gün onun yatağında uyudu. O sırada Ümmü Süleym eve geldi: "Bu Peygamberdir, senin yatağında uyuyor" dediler. Ümmü Süleym, Hz. Peygamber'in yanına geldi. Resûlullah terlemiş; teri yatağın üzerindeki bir deri parçasının üstünde toplanmıştı. O hemen küçük eşya kutusunu açtı; bu teri silerek şişenin içine sıkmaya başladı. Bu esnada Resûlullah uyandı: "Ne yapıyorsun? Yâ Ümmü Süleym!" diye sordu. O da: "Yâ Resûlallah! Onun çocuklarımızı bereket getireceğini umuyoruz" dedi. Hz. Peygamber: "Haklısın" buyurdu<sup>48</sup>.

Enes b. Mâlik kanalıyla gelen bu hadisin değişik rivayetlerinde tabii olarak bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bazılarında Ümmü Süleym'in, "Senin terini kokumuza karıştırıyoruz, çünkü o kokuların en güzelidir" sözü yer almaktadır<sup>49</sup>. İbn Hanbel'in diğer rivayetlerinde ise, Hz. Peygamber'in, insanların en çok terleyenlerinden olduğu ve Ümmü Süleym'in, onun terini kokusuna karıştır-

<sup>46</sup> bk. İbn Hanbel, *el-Müsned*, IV, 171.

<sup>47</sup> Ahmed b. Hanbel, Ümmü Süleym'in Peygamberimizin zevcesi Ümmü Seleme'ye komşu olduğunu, zaman zaman onların evlerine girip çıktığını kaydediyor (İbn Hanbel, *el-Müsned*, VI, 377). Oğlu Enes de bu konuda şu açıklamayı yapar: Hz. Peygamber, zevceleri dışındaki kadınlardan sadece Ümmü Süleym'in evine girerdi. Bunun sebebi sorulunca: "Ben ona karşı çok merhamet duyuyorum; çünkü kardeşi benim yanımda öldürüldü" buyurmuştur (İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, VIII, 428; Müslim, "Fezâilü's-Sahâbe" 107, IV, 1908). "Hz. Peygamber Ümmü Süleym'in kocası Ebû Talha'yı çok severdi. Zaman zaman onun evine gider, Ümmü Süleym'in hazırladığı yemeği yer, orada öğle uykusuna yatar, ev halkına cemaatle nafle namaz kıldırırdı" (İbrahim Canan, "Enes b. Mâlik", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XI, 234; Yaşar Kandemir, "Ebû Talha el-Ensârî", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, X, 236). O günkü sosyal şartlarda yakın komşuluk ilişkileri sonucu bunun normal bir davranış olarak görüldüğünü zannediyoruz. Aslında Ümmü Süleym, ne yaptığını bilmeyen sıradan bir kadın değil; son derece akıllı, sabırlı ve mütevekkil bir hanımdı.

<sup>48</sup> Tayâlisî, Ebû Dâvûd Süleyman b. Dâvûd (ö. 204/819), *el-Müsned*, I-II, Haydarâbâd 1321, nr. 2078; İbn Hanbel, *el-Müsned*, III, 221, 226 (Burada olayın yaz mevsiminde meydana geldiği belirtiliyor ve Ümmü Süleym'in ifadesiyle naklediliyor); Müslim, "Fezâil" 84, (IV, 1815).

<sup>49</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, III, 136; Müslim, "Fezâil" 83, 85, (IV, 1815, 1816).

diği kaydediliyor<sup>50</sup>. Enes b. Mâlik'in, 'gelirdi', 'uyurdu' tarzındaki ifadeleri, olayın bir defa değil, zaman zaman meydana geldiğine işaret etmektedir.

Buhari'nin yine Enes'ten naklettiğine göre, "Ümmü Süleym Peygamber için deriden yatak sererdi. Resûlullah da bu yatak üzerinde öyle uykusuna yatarı. Yine bir gün Resûlullah uyuduğunda Ümmü Süleym, onun terinden ve (yere veya yastığın üzerine düşen) saçlarından aldı ve onları bir şişede biriktirdi; sonra da râmekten<sup>51</sup> yapılan güzel bir kokuya karıştırdı". Hadisi Enes'ten nakleden ravi Sümâme: "Enes b. Mâlik vefatından önce, öldüğü zaman cesedine ve kefenine sürülecek kokunun içine bu kokudan da katılmasını vasiyet etti ve öyle yapıldı" diye ilave etmiştir<sup>52</sup>. Enes, "Hz. Peygamber'e ait bir çubukla bir saç telini yanından hiç ayırmaz, ölünce bunların kabrine konulmasını isterdi. Vefat ettiği zaman vasiyeti üzerine çubuk, kefeniyle böğrü arasına, saç teli de dilinin altına yerleştirildi. Yanından ayırmadığı diğer bir hatıra da Mısır hükümdarı Mukavkıs'ın Resûl-i Ekrem'e hediye ettiği cam bardaktı"<sup>53</sup>.

İbn Sa'd'dan öğrendiğimize göre Muhammed b. Sîrîn, Ümmü Süleym'den, bu kokudan kendisine hediye etmesini istemiş; Ümmü Süleym ona vermiş; o da bir kısmını Eyyûb'e hediye etmiş; kalanı öldüğü zaman cesedine sürülmüştür<sup>54</sup>.

Bu rivayetlerin hepsinin yegane ravisinin Enes b. Mâlik olmasında garipse-necek bir durum yoktur; zira bu olay onların evinde cereyan ettiği için başka bir sahabînin muttali olmaması normaldir. Ümmü Süleym'in, Hz. Peygamber'in zevcelerinin bile yapmadığı bir şeyi yapması, yani Peygamberimizin terini silip kokusuna karıştırması, onun çocuklarına fayda getireceğine inanması ve Peygamberin saçlarını alıp saklaması, ashop içinde özellikle onun Peygamberle ilgili şeyleri muhafazaya düşkün olduğunu göstermektedir.

## 2. Kanını İçme

Resûlullah'ın saçını ve terini alıp muhafaza etmekten daha ilginç bir davranış ise, üç sahabînin Hz. Peygamber'in kanını içmiş olmalarıdır. Konuyla ilgili bir hadiseyi Ebû Saîd el-Hudrî anlatıyor: Uhud gazvesinde Utbe b. Ebî Vakkâs, Hz. Peygamber'in sağ alt azı dişini kırdı ve alt dudakını yaraladı; Abdullah b. Şihâb yüzünü yardı; İbn Kamie de yanağını yaraladı; miğfer halkalarından ikisi yanağına saplandı ve Ebû Âmir er-Râhib'in kazdığı çukurlardan birisine düştü; Hz. Ali ve Talha b. Ubeydullah Resûlullah'ı çukurdan çıkardılar. Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh, miğfer halkalarını Resûlullah'ın yüzünden çıkarmaya çalıştı; fakat

<sup>50</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, III, 103, 230, 231, 287, VI, 376-377; Kâdi, *Iyâz, eş-Şifâ*, I, 87.

<sup>51</sup> Râmek, miskle karıştırılarak koku yapımında kullanılan maddedir (Fîrûzâbâdi, *el-Kâmûsu'l-Muhit*, III, 314).

<sup>52</sup> Buhari, "İsti'zân" 41, (VII, 140); Tayâlisi, *el-Müsned*, nr. 2078.

<sup>53</sup> Canan, "Enes b. Mâlik", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XI, 235.

<sup>54</sup> bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, VIII, 428.

eliyle çıkarıp Peygambere eziyet vermek istemedi; halkalardan birisini ağzıyla ısırıldı; onu çıkarırken ön kesici dişi düştü; sonra diğerini ısırıp çıkardı ama onunla beraber öbür ön dişi de düştü; Ebû Ubeyde ön dişleri olmayan en güzel insanlardandı. Halkalar çıkarılınca eski kırbadan su akar gibi kan akmaya başladı. Mâlik b. Sinân kanı ağzıyla emdi; sonra da yutuverdi. Bunun üzerine Resûlullah: “*Kanım kanına karışan kimseye bakmak isteyen Mâlik b. Sinân’a baksın*” dedi. Bazı rivayetlerde ilâve olarak Mâlik’e, “*Kan mı içiyorsun?*” dediler. “*Evet, Resûlullah’ın kanını içiyorum*” dedi. Resûlullah: “*Kanım kanına değen (karışan) kimseye cehennem ateşi dokunmayacak*” buyurdular<sup>55</sup>.

Hz. Peygamberin “*Kanım kanına değen kimseye cehennem ateşi dokunmayacak*” sözünün anlamı, başındaki “men” kelimesinin şart edatı veya ism-i mevsûl kabul edilmesine göre değişmektedir. Şart edatı sayılırsa “*Benim kanım kimin kanına değerse, o kişiye cehennem ateşi dokunmaz*” diye tercüme edilir. Bu durumda, Peygamberin kanından bir miktarı, kimin kanına karışırsa, o kimse bu sebepten cehennem ateşinde yanmaz diye genelleme yapılmış olur. Eğer ism-i mevsûl kabul edilirse, tercümesi yukarıda verdiğimiz şekilde olur. Bu durumda Hz. Peygamber, “*Kanım kanına değen (karışan) kişiye cehennem azabı dokunmayacak*” demekle, müşahhas olarak kanının kanına karıştığı kişiyi cehennemden yakmayacağını bildirmiş veya temennî etmiş olabilir.

Bize göre Hz. Peygamber, kanını yutuvermesi üzerine, şahsen Mâlik b. Sinân’ın müstakbel durumu hakkında müjde vermiş oluyordu. Herhalde onun şehit olacağını biliyordu. Nitekim Mâlik b. Sinân bu savaşta şehit olmuştur<sup>56</sup>. İbn Hişâm’ın Abdülaziz b. Muhammed ed-Derâverdi’den naklettiği bir rivayet de bu yorumu destekler mahiyettedir. Hz. Peygamber, aynı hadisede kendisini düştüğü çukurdan çıkaran Talha b. Ubeydullah hakkında: “*Kim, (şu anda) yerin üzerinde yürüyen bir şehide bakmak isterse, Talha b. Ubeydullah’a baksın*”<sup>57</sup> demiş; Talha da hicrî 36 yılında Cemel vak’asında şehit olmuştur<sup>58</sup>. Bu yoruma göre cehennem ateşi, Mâlik b. Sinân’ı Peygamberin kanını içtiği için değil, şehit olarak öleceği için yakmayacaktır.

Hz. Peygamber’in, Mâlik b. Sinân’ın kanını içmesine karşı açık bir tasvibi veya takbîhi söz konusu değildir. Esasen bu ferdi, fevrî ve anlık bir davranıştan

<sup>55</sup> Vâkıdî, *el-Meğâzî*, I, 247; İbn Hişâm, *es-Sîre*, III, 85; Taberânî, Ebû’l-Kâsım Süleymân b. Ahmed (ö. 360/970), *el-Mu’cemü’l-Evsat*, (thk. Mahmûd et-Tahhân), I-XI, Riyad 1405-1416/1985-1995, X, 40-41, nr. 9094; Zehebi, *Târihu’l-İslâm (el-Meğâzî)*, s. 192-193; Heysemî, *Mecmeu’z-Zevâid*, VIII, 270; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 727. Taberânî, bu hadisin Ebû Saïd el-Hudrî’den sadece bu tarikle rivayet edildiğini ve ondan rivayette İbrahim b. el-Münzir’in tek kaldığını söylüyor. Heysemî de, isnadında, zayıflığı konusunda icmâ edilmiş bir ravi bulunmadığını söylüyor.

<sup>56</sup> İbn Hişâm, *es-Sîre*, III, 132; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 727.

<sup>57</sup> İbn Hişâm, *es-Sîre*, III, 85.

<sup>58</sup> Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebir*, (thk. Hamdi b. Abdilmecid es-Selefi), I-XXV, 2. Baskı, Kahire 1404/1983; I, 113; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 533.

başka bir şey değildi. O hâlet-i rûhiye içinde, kanını aniden yutuvermesine karşılık Hz. Peygamber'in onu azarlaması beklenemezdi. Şayet kendisine sorulsaydı inanıyoruz ki o, kanının içilmesine müsaade etmezdi.

Hz. Peygamber kan aldıracağı zaman yanında bulunan sahabilerden hacamat kanını uygun bir yere döküp gömmelerini isterdi<sup>59</sup>. Fakat onlar arasında Resûlullah'ın kanını gizlice içenler olduğunu da biliyoruz.

Hicretin birinci senesinde Medîne'de doğan çocuk sahabilerden Abdullah b. Zübeyr<sup>60</sup> bir hatırasını şöyle anlatıyor: Bir gün Resûlullah Efendimiz kan aldırmişti. Kan alma işi bittikten sonra hacamat kanını bana vererek:

-Abdullah! Şu kanı al, kimsenin görmeyeceği bir yere götür, toprağa göm, buyurdular. Ben de alıp götürdüm ve bir köşede içtim. Geriye huzur-ı saâdetlerine döndüğümde:

-Kanı ne yaptın? diye sordular. Zira Cebrail durumu kendilerine ihbâr etmişti.

-“Kimsenin görmeyeceği şekilde kaybettim, dedim.

-İçmişe benziyorsun! dediklerinde:

-Sizin kanınıza cehennem ateşinin dokunmayacağını bildiğim için (veya, kanınızı yere dökmeyi içime sindiremediğimden) içtim, dedim. Tebessümle başımı okşayarak:

-Kanı içmeni sana kim emretti? Vay senin insanlardan çekeceğine ve vay insanların senden çekeceklerine... buyurdular<sup>61</sup>.

Beyhakî'nin rivayetinde, Peygamberimizin yukarıdaki sözleri yerine; “Ümmetim senin yüzünden nelerle karşılaşacak (biliyor musun)?” dediği kaydedilmiştir. Hz. Peygamber'in, Abdullah b. Zübeyr'e: “Kanı ne yaptın?” ve “Kanı içmeni sana kim emretti?” tarzındaki soruları, onun bu davranışını hoş karşılamadığına delil sayılabilir.

İbn Asâkir'in bir rivayetinde göre Selmân-ı Fârisî bir gün Resûlullah'ın yanına gelmişti, Abdullah b. Zübeyr yanında bulunan bir tastaki kanı içiyordu. Resûlullah: “Ey kardeşimin oğlu! Bu ne hal?” diye sordu. Abdullah: “Resûlullah'ın kanından karnımda olmasını istedim” dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz: “Vay senin insanlardan çekeceğine ve vay insanların senden çekeceklerine...; yemini bozma dışında artık sana cehennem ateşi dokunmaz”

<sup>59</sup> İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I, 448; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, I, 485, nr. 886; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, VII, 67; Yardım, *Peygamberimizin Şemâli*, s. 423. Elbâni, “Hz. Peygamber saçını kestirdiği, tırnaklarını kestiği ve kan aldıracağı zaman bunları Bakî mezarlığına gönderir; oraya gömülürdü” tarzındaki bir rivayetin bâtil olduğunu kaydediyor (*Silsiletü'l-Ehâdisi'z-Zaife*, I-IV, Riyad 1412/1992, II, 149, nr. 713).

<sup>60</sup> Abdullah b. Zübeyr, aşere-i mübeşşereden Zübeyr b. Avvâm ile Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ'nın çocuklarıdır. Emevî hânedanına karşı halifelliğini ilan etmiş; fakat Haccâc-ı Zâlim tarafından 73/692 yılında öldürülmüştür (bk. Hakkı Dursun Yıldız, “Abdullah b. Zübeyr b. Avvâm”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, I, 145-146).

<sup>61</sup> Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, VII, 67; İbn Asâkir, *Târihu Dımaşk*, XXVIII, 163; Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, VIII, 270; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV/93; Yardım, *Peygamberimizin Şemâli*, s. 423. Hadisin tercümesinde, değişik rivayetleri esas alınarak yapılan *Peygamberimizin Şemâli*'ndeki tercüme iktibas edilmiştir.

buyurmuştur<sup>62</sup>. İbn Asâkir, Abdullah b. Zübeyr'in annesi Esmâ bint Ebî Bekir'den ve bizzat Abdullah'ın kendisinden bu hadisin değişik rivayetlerini de naklediyor<sup>63</sup>. Bunlara göre Hz. Peygamber kan aldırması, alınan kanı, kimsenin görmediği bir yere dökmesi için Abdullah b. Zübeyr'e vermiş, o da kanı içmişti; hemen Cebraîl gelip durumu Peygamberimize bildirdi. Abdullah, "Senin kanını dökmeyi hoş görmedim" deyince, Resûlullah: "Bundan sonra sana ateş dokunmaz" buyurdu ve başını meshetti: "Vay senin insanlardan çekeceğine ve vay insanların senden çekeceklerine..." dediler. İbn Asâkir'in rivayetlerinde Peygamberimize nispetle geçen "Bundan sonra sana ateş dokunmaz" ifadesi, Abdullah b. Zübeyr'i siyasi mücadelesinde desteklemek üzere taraftarlarınca ilâve edildiği kanaatindeyiz. Nitekim Hâkim Nisâbüri, İbn Ebî Müleyke'nin şöyle dediğini nakletmiştir: "İbn Zübeyr yedi gün yemeden içmeden oruç tutardı; o içimizde sanki arslan gibi en güçlümüzdü"<sup>64</sup>. Onun başkalarına nazaran daha güçlü oluşu, Peygamberimizin kanını içmesine bağlanmış olabilir.

Peygamberimizin kölesi Sefine (Ebû Abdurrahman) de gizlice onun kanını içenlerdendir. O diyor ki, "Bir gün Resûlullah kan aldırdı ve: "Bu kanı al; hayvanların, kuşların ve insanların göremeyeceği bir yere göm" dedi; ben ise onun görmediği yere gittim ve kanı içtim; sonra kendisine anlattım; o da güldü"<sup>65</sup>. Peygamberimizin güldüğüne dair ifade Bezzâr'ın müsnedinde yer almamıştır. Hz. Peygamberin, mütad olmayan böyle bir davranışı tebessümle karşılayıp takbih etmemiş olabileceğini düşünüyoruz.

Bazı hadisçiler, sebep aynı olduğu halde, Hz. Peygamber'in Mâlik b. Sinân ile Abdullah b. Zübeyr hakkında farklı şeyler söylemesini şöyle yorumlamışlardır: Abdullah b. Zübeyr hacamat kanını içmişti; bu öbürüne nispetle fazla idi. Resûlullah, kanının onun bütün bünyesine sirayet edeceğini; bu sayede tüm azalarının kuvvet kazanıp güçlü ve cesur olacağını; kimseye boyun eğmeyeceğini bildiği için ileride çıkacak çatışmalara ve kanının dökülmesine işaret etmiştir. Mâlik b. Sinân'ın ise oğün öleceğini bildiği için, hakkında dünya ahvalinden ihbâr edeceği bir şey kalmadığından onun ahiret sevinçlerini bildirmiştir<sup>66</sup>.

Kâdi İyâz, Mâlik b. Sinân'ın ve Abdullah b. Zübeyr'in Peygamberimizin kanını içmelerini ve Peygamberimizin buna karşı çıkmamasını Resûlullah'ın vücudunun temizliğine delil gösteriyor<sup>67</sup>.

<sup>62</sup> İbn Asâkir, *Târihu Dımaşk*, XX, 233

<sup>63</sup> bk. *Târihu Dımaşk*, XXVIII, 162-164.

<sup>64</sup> Ebû Abdullâh Muhammed b. Abdullâh (ö. 405/1014), *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, I-IV, Haydarâbâd ts., III, 549.

<sup>65</sup> Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebir*, VII, 81, nr. 6434; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, VII, 67; Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, VIII, 270.

<sup>66</sup> Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, VII, 67; Kâdi İyâz, *eş-Şifâ*, I, 89, 9 nolu dipnot.

<sup>67</sup> Kâdi İyâz, *eş-Şifâ*, I, 89.

Şüphesiz insan kanı pis değildir; sağlık için hayatı önem taşıyan bir vitamin deposudur. Bununla beraber, tedavi maksadıyla damardan kan verme dışında, beslenme amacıyla veya teberrükten insan kanı içmek din açısından uygun değildir<sup>68</sup>. Bize göre bu Peygamberimizin kanı hakkında da geçerlidir. Mezkûr hadislerden Hz. Peygamber'in, kanının içilmesini tasvib ve tevciz ettiği sonucunu çıkaramayız.

### 3. İdrarını İçme

Bazı kaynaklarda, yanlışlıkla Peygamberimizin idrarını içme gibi yukarıda-kilere nazaran daha garip davranışlara şahit oluyoruz. Ümeyme bint Rukayka'dan rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber'in aydândan<sup>69</sup> yapılmış bir lazımlığı vardı; geceleri onun içine bevleder ve divanın altına koyardı. Yine bir gece ona bevletti ve divanın altına koydu. Daha sonra geldi ve o kapta bir şey olmadığını gördü. "Kaptaki idrar nerede?" diye sordu. Ümmü Habibe'nin Habeşistan'dan getirdiği ve kendisine hizmet eden Bereke onu içmiş dediler. Bunun üzerine Resûlullah: "Kendini ateşten büyük ölçüde korudu" buyurdu<sup>70</sup>. Beyhakî'nin rivayetinde, sebep-i vürûd aynen zikredilmekle beraber son kısmında farklılık vardır. Ona göre Resûlullah Bereke'ye: "Şu kaptaki idrar nerede?" diye sormuş; Bereke: "Onu içtim yâ Resûlallah!" cevabını vermiştir<sup>71</sup>.

Bu hadis, olayın kahramanı Ümmü Eymen<sup>72</sup> Bereke'nin bizzat kendi ağzından da nakledilmektedir. Ümmü Eymen anlatıyor:

"Bir gece Resûlullah kalktı ve evin bir kenarındaki kabin içine bevletti; ben gece susamış vaziyette kalktım ve yanlışlıkla onun içindekini içtim. Sabah olunca Hz. Peygamber: "Yâ Ümmü Eymen! Kalk da şu kabin içindekini döküver" buyurdular. Bereke: "Vallahî ben onun içindekini içtim" deyince Resûlullah azı dişleri görününceye kadar güldü ve: "Bundan sonra asla karın ağrısı duymayacaksınız" dedi<sup>73</sup>.

<sup>68</sup> bk. el-Bakara (2) 173; el-En'âm (6) 145; en-Nahl (16) 115.

<sup>69</sup> Aydân, yaprakları soyulmuş uzun hurma ağacıdır.

<sup>70</sup> Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebir*, XXIV, 189, nr. 477, XXIV, 205-206, nr. 527 (Burada ismi yanlışlıkla Berra şeklinde yazılmış; aynı zamanda Ümmü Seleme'in hizmetçisi diye gösterilmiştir; diğer kaynaklarda Ümmü Habibe'dir; doğrusu da budur; çünkü Habeşistan'a hicret eden Ümmü Habibe'dir); Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, VIII, 270-271. Heysemî, ravilerinin sika olduğunu kaydetmiştir.

<sup>71</sup> Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, VII, 67; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 531.

<sup>72</sup> Ümmü Eymen Bereke, Resûlullah'a babasından miras kalan ve kendisine dadılık yapan bir köle idi; Resûlullah onu azad etmiştir (İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I, 497). İbn Hacer, Hz. Peygamber'in idrarını içen Ümmü Eymen'in, Ümmü Habibe'nin Habeşistan'dan getirdiği Bereke olduğunu, İbn Abdilberr'in bunları birbirine karıştırdığını, her ikisinin künyelerinin de Ümmü Eymen olduğunu kaydediyor (*el-İsâbe*, VII, 531-532). Suyûtî ise, bunun ayrı iki kadının başına gelmiş ayrı iki olay olduğunu; Bereke Ümmü Yûsufun Ümmü Eymen'den başka bir kişi olduğunu naklediyor (*Menâhilü's-Safâ fi Tahrîci Ehâdisi's-Şifâ*, Beyrut 1408/1988, s. 44).

<sup>73</sup> Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebir*, XXV, 89-90, nr. 230; Hâkim Nizâbüri, *el-Müstedrek*, IV, 63-64; Kâdi Iyâz, *eş-Şifâ*, I, 90; İbn Asâkir, *Târihu Dimaşk*, IV, 303; Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, VIII, 271; İbn



Suyûtî, Abdurrazzâk b. Hemmâm'ın bu hadisi İbn Cüreyc vasıtasıyla naklettiğini; son kısmında Peygamberimizin "Sihhat kazandın yâ Ümmü Yûsuf!" dediğini; Bereke'nin künyesinin Ümmü Yûsuf olduğunu ve ölünceye kadar hiç hasta olmadığını kaydetmiştir<sup>74</sup>. İbn Abdilberr'in rivayetinde ise Peygamberin son sözü yer almıyor<sup>75</sup>.

Ebû Dâvûd, Nesâî ve başka muhaddisler tarafından nakledilen rivayetlerde sadece Hz. Peygamber'in aydândan bir lazımlığı olduğu, divanın altına koyduğu ve geceleri onun içine bevlettiği ifade edilmektedir<sup>76</sup>. O günkü şartlarda Resûlullah'ın geceleri evin bir kenarındaki lazımlık içine bevlettiği kesinlik kazanmaktadır. Ancak Ümmü Eymen'in, yanlışlıkla bile olsa, onun içindeki idrarı içmesi anormal bir davranıştır. Peygamberimizin böyle bir davranışı tasvîp etmesi hatta bu sebeple bir daha karın ağrısı duymayacağını söylemesini aklen izah etmek mümkün görünmüyor. Peygamberimize isnad edilen bu sözün uydurma olduğu kanaatindeyiz.

#### 4. Tükürüğü İle Teberrük ve Tedavî

Sahabenin, Hz. Peygamber'in tükürüğünü yüzlerine ve vücutlarına sürdüklerine dair bir ifade, giriş kısmında Urve b. Mes'ûd'un sözleri meyanında geçmişti.

Öteyandan Hz. Peygamber'in tükürerek ve eliyle meshederek hastaları tedavi ettiğine dair rivayetler de bulunmaktadır. Konuyla yakın alakası bakımından şimdi bu tür rivayetlere göz atalım.

Muhammed b. Hâtîb'a annesi Ümmü Cemîl bint el-Mücellel şöyle anlatmış: Seni Habeşistan'dan getirdim; Medîne'ye bir iki gecelik mesafede iken sana bir yemek pişirdim; odun bitti; odun aramaya çıktım; bu sırada sen tencereyi tuttun ve kolunun üzerine devirdin (kolun yandı); seni Hz. Peygambere getirdim: "Anam babam sana feda olsun yâ Resûlallah! Bu Muhammed b. Hâtîb (kolu yandı)" dedim. Resûlullah, ağzına doğru üflledi, başını meshetti ve senin için dua etti; ellerinin üzerine de tükürüyor ve şöyle dua ediyordu: "Ey insanların Rabbi! Hastalığı yoket, şifa ver, şifa veren sadece sensin, senin verece-

Hacer, *el-İsâbe*, VIII, 171. Heysemî, bu hadisin rivâilerinden, Ebû Mâlik en-Neha'î'nin zayıf bir rivâi olduğunu söylemiştir.

<sup>74</sup> Suyûtî, *Menâhilü's-Safâ*, s. 44. Suyûtî'nin Abdurrazzâk'a nisbet etmesine rağmen bu hadisin *Musannaftaki* yerini tesbît edemedik.

<sup>75</sup> Ebû Ömer Yûsuf b. Abdilberr (ö. 463/1071), *el-İstiâb*, I-IV, Mısır ts., IV, 1794; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 531.

<sup>76</sup> Ebû Dâvûd, "Tahâre" 13, nr. 24, (I, 28); Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb b. Ali (ö. 303/915), *es-Sünen*, I-VIII, Beyrut 1348/1930, "Tahâre" 28, nr.32, (I, 34-35); Hâkim Nisâbü'rî, *el-Müstedrek*, I, 167; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, I, 99; İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, IV, 1791; İbn Balabân, Ali b. Balabân el-Fârisî (ö. 739/1338), *el-İhsân bi'Tertibi Sahihi İbn Hıbbân*, I-IX+I, Beyrut 1407/1987, II, 348, nr. 1423, (I, 28); Heysemî, *Mevâridü'z-Zam'an*, I-IX, Dımaşk 1411-1414/1990-1993, I, 253-254, nr. 141; İbn Hacer, *el-İsâbe*, VII, 511.

ğin şifadan başka şifa da yoktur, öyle bir şifa ki hastalıktan eser bırakmaz". Onun yanından kalkmadan elin iyileşti<sup>77</sup>.

Hayber'in fethi günü Hz. Peygamber: "Ali b. Ebî Tâlib nerede?" diye sordu. *Yâ Resûlallah! O gözlerinden rahatsız* dediler. Onu çağırtdtı, o da geldi. Resûlullah onun gözlerine tükürdü ve onun için dua etti, o hemen iyileşti; kendisinde hiç ağrı yokmuş gibi oldu<sup>78</sup>.

Yukarıdaki rivayetlerde, Hz. Peygamber'in hastaların iyileşmesi için dua ettiği, bu arada onların vücutlarını eliyle meshettiği ve üzerlerine tükürdüğü ifade edilmektedir. Ancak bazı metinlerde geçen 'tükürdü' (tefele) kelimesiyle, hastaya okuyup üzerine üflediği, bu esnada ağzından hafif tükürük parçacıklarının saçıldığını da düşünmek mümkündür. Nitekim Muhammed b. Hâtıb'la ilgili hadisenin bir rivayetinde<sup>79</sup> 'üfledi' (nefese) kelimesi geçmektedir. Mana ile rivayetten dolayı, ravîlerin değişik kelimeler kullandıkları, bazen isabet edemedikleri anlaşılıyor. Ravîler, üfleme esnasında hafifçe tükürük yayılmasını 'Resûlullah tükürdü' diye ifadelendirmiş olabilirler. Zaten Hz. Peygamber'in tedavî maksatlı bazı uygulamaları nakledilirken de "üfledi" (nefese) kelimesi kullanılmıştır. Mesela Yezîd b. Ubeyd'in rivayetinde bunu görüyoruz. O diyor ki: Seleme'nin<sup>80</sup> bacağına bir darbe izi gördüm; *Yâ Ebâ Müslim! Bu darbe nedir?* diye sordum. *Bu, Hayber günü aldığım bir darbedir* dedi. *O gün insanlar, Seleme yaralanmış dediler ve beni Resûlullah'a getirdiler; Resûlullah oraya üç defa üfledi; şu ana kadar ondan bir ağrı hissetmedim*<sup>81</sup>.

## 5. Çiğnemini Çocuklara Yedirmesi

Sahabeden bazıları bebeklerini teberrüken Resûlullah'a gönderiyorlardı. Bunlardan birisi, Enes b. Mâlik'in annesi Ümmü Süleym'dir. O, oğlu Abdullah'ı dünyaya getirdiği zaman derhal Resûlullah'a göndermişti. Enes b. Mâlik olayı şöyle anlatıyor:

"(Kardeşim) Abdullah b. Ebû Talha'yı doğduğu gün kuşluk vakti alıp Resûlullah'a getirdim. Resûlullah, "Yanımda hurma var mı?" diye sordu; ona birkaç hurma verdim; onları ağzına attı ve çiğnedi; sonra avucuna alıp bebeğin ağzını onunla ovaladı; bebek yalanıyordu. "Ensâr hurmayı çok sever" dedi ve ona Abdullah adını verdi"<sup>82</sup>.

İkinci hadiseyi Esmâ Binti Ebî Bekr'in bizzat kendisinden dinliyelim:

"Abdullah b. Zübeyr'e Mekke'de hamile kaldım. Hamilelik döneminin sonlarında Mekke'den çıkıp Medine'ye geldim ve Kuba'ya indim; Abdullah'ı orada dünyaya getirdim. Sonra onu alıp Hz. Peygamber'e götürdüm; kucığına verdim. Resûlullah bir hurma istedi; onu çiğneyip bebeğin ağzına

<sup>77</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, III, 418, VI, 437-438.

<sup>78</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, V, 333.

<sup>79</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, III, 418.

<sup>80</sup> Ebû Müslim Seleme b. Amr b. el-Ekva'.

<sup>81</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, IV, 48; Buharî, "Meğâzi" 38, (V, 75-76); Ebû Dâvûd, "Tıbb" 19, (IV, 219).

<sup>82</sup> İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, VIII, 431-434; İbn Hanbel, *el-Müsned*, III, 212; Buharî, "Akika" 1, (VI, 216); Müslim, "Âdâb" 22, (III, 1689), "Fezâilü's-Sahâbe" 107, (IV, 1909).

koydu<sup>83</sup> ve onun için dua etti. Onun karnına ilk giren şey Resûlullah'ın tükürüğü (rik /çiğnemi) oldu. O İslâm'da (hicretten sonra) ilk doğan çocuk idi"<sup>84</sup>.

Aynı şekilde hareket eden Ebû Mûsâ el-Eş'arî anlatıyor: "Bir çocuğum dünyaya geldi; onu hemen Resûlullah'a getirdim. Resûlullah ona İbrahim adını verdi; hurma ile (çiğnem yapıp) damağını ovdı; onun için bereket diledi ve bana geri verdi"<sup>85</sup>.

Hz. Âişe de, "Bebekler Resûlullah'a getirilirdi de o, onlar için bereket diler ve damaklarını (hurma çiğnemi ile) ovardı"<sup>86</sup> diyor. Bir rivayette ise; "Hz. Peygamber'e bir bebek getirildi. Resûlullah, (hurnayla çiğnem yapıp) damağını ovalarken bebek üstüne işedi; o da sidiğın üzerine su döktü" demiştir<sup>87</sup>.

Bazı sahabilerin yeni doğan bebeklerini Resûlullah'a göndermeleri veya biz-zat götürmeleri, Resûlullah'ın onlara yapacağı her davranışın çocuklarının hayrına olacağını ümit ettiklerini gösteriyor.

## C. HZ. PEYGAMBER'İN KULLANDIĞI SU İLE TEBERRÜK

### 1. Abdest Suyu İle Teberrük

Kaynaklarda, sahabenin Resûlullah'ın abdest suyunu kutsal addettikleri fikrini veren rivayetler bulunmaktadır. Onların birbirleriyle yarışarak Peygamberimizin abdest suyunu kapıştıklarına dair bir haber, makalenin başında, müşriklerden Urve b. Mes'ûd'un sözleri arasında geçmişti. Şimdi konuyla ilgili olarak muteber hadis kaynaklarında da yer alan diğer rivayetleri görelim:

Ebû Cühayfe (Vehb b. Abdullah es-Suvâi) anlatıyor:

"(Bir seferde) Mekke'de iken Hz. Peygamber'e geldim. Kendisi, Mina'ya yakın Ebtah (Bathâ) denilen yerde kızıl sahtiyandan yapılmış kubbemsi bir çadır içinde bulunuyordu. Öğle sıcaklığında Bilâl ezan okudu; sonra içeri girdi ve Resûlullah'ın abdest suyunun artığı ile dışarı çıktı. Gördüm ki, orada bulunanlar bu sudan almak için yarışıyorlardı; ondan bir miktar da ben aldım<sup>88</sup>. O sudan her kimin eline bir şey geçti ise (teberrükten) üzerine süründü; elde edemeyenler ise, arkadaşlarının elindeki ıslaklıktan aldılar..."<sup>89</sup>

Müslim'in rivayetinde "Bilâl Peygamberin abdest suyunu çıkardı" ifadesi yer alırken, Buharî "Bilâl Resûlullah'ın abdest suyunun fazlasını çıkardı" diye tasrih ederek abdest aldığı suyun geri kalanını çıkardığını ve sahabilerin bunu

<sup>83</sup> Metinde 'tükürdü' (tefele) fiili geçmektedir. Ancak çiğnem, su veya tükürük gibi sıvı olmadığı ve çiğnemi ağzından doğrudan bebeğin ağzına koymuş olduğunu düşünerek bu şekilde tercüme edilmiştir.

<sup>84</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, VI, 347; Buharî, "Akika" 1, (VI, 216); Müslim, "Âdâb" 25-25, (III, 1690-1691); Tirmizî, "Menâkıb" 45, nr. 3826, (V, 680-681); İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV, 91.

<sup>85</sup> Buharî, "Akika" 1, (VI, 215-216).

<sup>86</sup> Müslim, "Âdâb" 27, (III, 1691).

<sup>87</sup> Buharî, "Akika" 1, (VI, 216); Müslim, "Âdâb" 24, (III, 1690).

<sup>88</sup> Buharî, "Menâkıb" 23, (IV, 167).

<sup>89</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, IV, 307, 308; Buharî, "Libâs" 42, (VII, 50); Müslim, "Salât" 249-253, (I, 360); Nesâi, "Tahâre" 103, nr. 137, (I, 94).

teberrüken alıp vücutlarına sürdüklerini belirtiyor. Nevevî, "Başka bir hadiste: "İnsanların onun abdest suyunun artanından aldıklarını gördüm" şeklinde geçtiğini; bu hadisten iyilerin geride bıraktığı şeylerle teberrük etmenin ve temizlik yaptıkları suyun, yiyip içtikleri ve giydiklerinin artanını kullanmanın câiz olduğu hükmü çıkacağını" kaydediyor<sup>90</sup>. Görüldüğü üzere, Nevevî de sahabenin, Hz. Peygamber'in abdeste kullandığı müsta'mel su ile değil, abdestini aldıktan sonra kapta kalan su ile teberrük ettiklerini anlamıştır. Bize göre de doğrusu budur; zira sahabenin müsta'mel suyu vücutlarına sürmelerinin makul ve dinin temizlik prensibine uygun bir davranış olmadığı kanaatini taşıyoruz.

Ebû Mûsâ el-Eş'arî şöyle demiştir: Hz. Peygamber (Tâif seferinden dönüşünde) Mekke ile Tâif arasında Ci'râne<sup>91</sup> mevkiine inerken, ben Peygamberin yanında bulunuyordum; yanında Bilâl de vardı. Bu sırada Peygambere bir bedevî geldi ve:

- "Bana verdiğin sözü yerine getirmeyecek misin?" dedi. Peygamber de ona:

- "Sana müjdeler olsun (Ganîmet taksimi yakın yahut sabra karşılık büyük sevap var)" buyurdu. Bedevî:

- "Sevin, müjdelen" (avutucu) sözlerini bana çok söyledin, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber öfkelenmiş bir kimse edasıyla Ebû Mûsâ ile Bilâl'e döndü ve:

- "Bedevî verdiğim müjdeyi reddetti; onu siz kabul edin" buyurdu. Ebû Mûsâ ile Bilâl:

- "Kabul ettik" dediler. Bundan sonra Peygamber, içi su dolu küçük bir kap istedi. Bu kap içinde ellerini ve yüzünü yıkadı; ağzındaki bir miktar suyu da bunun içine püskürttü. Sonra Ebû Mûsâ ile Bilâl'e:

- "Bu sudan için; kalanını yüzlerinize ve boğazlarınıza dökün ve müjdelenin" buyurdu. Onlar da su kabını aldılar ve Peygamberin emrettiği gibi yaptılar. Bu sırada Peygamberin zevcesi Ümmü Seleme, perde arkasından:

- "Şu sudan ananıza da lütfedin!" diye seslendi. Onlar da bu sudan bir miktarını Ümmü Seleme'ye ikram ettiler.<sup>92</sup>

Görüldüğü üzere bu rivayette, Hz. Peygamber Ebû Mûsâ ile Bilâl'e, içinde ellerini ve yüzünü yıkadığı hatta ağzındaki bir miktar suyu da içine püskürttüğü küçük bir kaptaki sudan içmelerini, kalanını da yüzlerine ve boğazlarına dökmelerini tavsiye etmiştir.

<sup>90</sup> Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref (ö. 676/1277), *Sahihu Müslim bi Şerhi'n-Nevevî*, I-XVIII, y.y. 1349, IV, 219.

<sup>91</sup> "Ci'râne, Mekke ile Tâif arasındadır. Hadisin metninde sehven 'Mekke ile Medine arasında' diye kaydedilmiş de şârihler bunun bir hata olduğunu belirtmişlerdir. Hz. Peygamber, Tâife gitmezden önce Huneyn Gazvesi ganîmetlerini Ci'râne'de toplamış ve Tâiften dönüşte taksim edeceğini duyurmuştu. Bedevinin kendisine yaptığını söylediği va'd, bu umûmî va'd olacaktır. Yahut da Peygamber bedeviye husûsî bir vaatte bulunmuş olabilir" (Sofuoğlu, *Sahih-i Buhari ve Ter-cümesi*, IX, 4024, 360 nolu dipnot).

<sup>92</sup> Buhari, "Meğâzi" 56, (V, 103).

Yine Peygamberimiz tarafından yapılan benzeri bir tavsiyeyi Talk b. Ali anlatıyor: Heyet halinde Hz. Peygambere geldik, ona biat ettik, onunla namaz kıldık, ona memleketimizde bir kilisenin olduğunu bildirdik ve temizlik (abdest) suyunun kalanından bize vermesini istedik. Hz. Peygamber su istedi, abdest aldı ve ağzını çalkaladı, sonra onu bir kurbanın içine döktü ve bize: "Gidin, memleketinize vardığınız zaman kilisenizi yıkın; onun yerine bu suyu serpin ve orayı mescid edinin" dedi. Biz de: "Memleket uzak, sıcak şiddetli, su ise buharlaşır" dedik. Bunun üzerine: "Ona su ilâve edersiniz; bu ancak onun kokusunu artırır" buyurdular. Sonunda memleketimize vardık; kilisemizi yıktık; sonra suyu onun yerine serptik; orayı mescid edindik; orada ezan okuduk. Rahip Tayyi' kabilesinden bir adamdı; ezanı işitince: "Hakkın çağrısı" dedi; sonra bir tepeye doğru gitti; bundan sonra onu görmedik<sup>93</sup>.

Başından geçen bir olayı Saib b. Yezid b. Sa'd anlatıyor: (Çocukluğumda) teyzem beni Resûlullah'a götürdü ve: "Yâ Resûlallah! Kızkardeşimin oğlunun (ayağından) rahatsızlığı var" dedi. Resûlullah, başımı sıvazladı, benim için bereket diledi; sonra abdest aldı; beni de onun abdest suyundan içtim; sonra arka tarafında ayakta durup iki kürek kemiği arasındaki, keklük yumurtasına benzeyen peygamberlik mührüne baktım. Nübüvvet mührü için, İbn Ubeydullah'ın rivayetinde, "Atın gözleri arasındaki nişan gibi" deniyor<sup>94</sup>.

Öteyandan bizzat Hz. Peygamber'in abdest suyunu hastanın üzerine serptiği de kaynaklarda haber verilir.. Câbir b. Abdullah başından geçen bir olayı şöyle anlatıyor: Ben hasta olmuştum. Hz. Resûlullah ve Hz. Ebû Bekir yaya olarak beni ziyarete geldiler; o sırada bayılmışım, onlarla konuşamadım. Resûlullah abdest alıp suyunu üzerine serpmiş (veya onun üzerine dökün demiş), bunun üzerine ben hemen ayıldım. Sonra, "Yâ Resûlallah! Öldüğümde bana vâris olacak babam ve evladım yok, kız kardeşlerim var, malımı ne yapayım" diye sordum. O anda bana cevap vermedi; sonra miras ayeti<sup>95</sup> nazil oldu<sup>96</sup>.

Yukarıdaki haberlere göre Resûlullah, abdest almada kullandığı müsta'mel suyu veya kaptaki kalan suyu tedavi için hastalara içirmeyi ve üzerlerine dökmeyi tavsiye etmiştir. "Sizden birisi sabah kalktığı anda elini su kabına sokmadan üç kere yıkasın"<sup>97</sup> buyuran Hz. Peygamber'in o günkü imkanlar ölçüsünde hijyenik şartlara ve temizliğe son derece riayet ettiğini biliyoruz. Bu

<sup>93</sup> Nesâî, "Mesâcid" 11, nr. 700, (I, 368-369); İbn Hanbel, *el-Müsned*, IV, 23 (Hadis, Müsned'de muhtasar olarak rivayet edilmiştir).

<sup>94</sup> Buhârî, "Menâkıb" 22, (IV, 163), "Merdâ" 18, (VII, 9-10), "Deavât" 31, (VII, 156).

<sup>95</sup> Bu olay üzerine nâzil olan ayetle ilgili olarak, yukarıdaki rivayetlerin bazısında Nisâ suresinin 11. bazılarında ise 176. ayetinin nâzil olduğu ifade edilmiştir.

<sup>96</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, III, 307; Dârimi, "Mukaddime" 56, (I, 187); Buhârî, "Vudû" 44, (I, 56-57), "Tefsiru'l-Kur'ân" 4" 4, (V, 177-178), "Merdâ" 5, (VII, 4), 21, (VII, 11), "İ'tisâm" 8, (VIII, 149); Nesâî, "Tahâre" 103, nr. 138, (I, 94-95); İbn Asâkir, *Târihu Dimaşk*, XI, 232.

<sup>97</sup> Müslim, "Tahâre" 87, 88, (I, 233); Ebû Dâvûd, "Tahâre" 49, (I, 76-78).

itibarla hepsinde ifade net olmamakla beraber, mezkûr rivayetlerde sözkonusu olan suyun, Hz. Peygamberin temiz eliyle içinden su aldığı kaptaki artakalan su olması daha makul görünmektedir.

Taberânî'nin naklettiği bir hadisten Resûlullah'ın, benzeri durumlarda sahabileri daha iyi ve faydalı amellere yönlendirdiğini de öğreniyoruz. Ebû Kırâd es-Sülemî anlatıyor: Bir gün Hz. Peygamber'in yanında idik; abdest için su istedi; elini suyun içine daldırıp abdest aldı<sup>98</sup>; biz de onu takip ederek kalan suyu içtik; bunun üzerine Resûlullah:

"Bunu yapmanıza sebep nedir?" diye sordu. Biz, "Allah ve Resûlünün sevgisi" dedik. O, "Eğer Allah ve Resûlünün sizi sevmesini istiyorsanız, size bir şey emanet edildiğinde ona riayet edin; konuştuğunuz zaman doğru söyleyin ve konuşularınızla iyi geçinin" buyurdular<sup>99</sup>.

Görüldüğü üzere bu olayda Hz. Peygamber, masum bir gerekçe ile abdest suyunun artanını içen sahabilere Allah ve Resûlünün sevgisini kazanmaya vesile olacak bazı faydalı amelleri tavsiye ediyor. Böylece onların yaptıklarının sünnet türünden bir davranış olmadığını bildiriyor.

Bu meyanda, Hz. Peygamber'in abdest aldığı hatta ağzından içine su püskürttüğü müsta'mel sular sayesinde kuyuların sularının çoğaldığı, misk gibi koktuğu ve o sularla yıkananların şifa bulduğu rivayet edilmektedir<sup>100</sup>.

## 2. Vücutuna Değen Su İle Teberrük

Enes b. Mâlik naklediyor; Resûlullah sabah namazını kıldığında Medîne halkının hizmetçileri içinde su bulunan kaplarıyla geliyorlardı; Hz. Peygamber getirilen her kabın içine elini sokuyordu. Bazen soğuk bir sabahta geliyorlar, Resûlullah elini kaplara daldırıyordu<sup>101</sup>. Bu rivayetten Medinelilerin, Hz. Peygamber'in içine elini soktuğu su ile teberrük ettiklerini anlıyoruz.

Konuyla ilgili bir hadiseyi de Ümmü Cündeb şöyle anlatır: Ben, Resûlullah'ın Kurban bayramının ilk günü Batnulvâd'den Akabe cemresine taş attığını gördüm. Resûlullah taşları attıktan sonra oradan ayrıldı. Has'am'dan bir kadın onu takip etti; kadının yanında bir hastalıktan dolayı konuşamayan çocuğu vardı. Kadın, "Yâ Resûlallah! Bu, benim oğlum ve aile fertlerimden kalan tek kişi; onda konuşamama hastalığı var" dedi. Bunun üzerine Resûlullah: "Bana biraz su getirin" dedi. Kendisine bir miktar su getirildi; bu su ile ellerini yıkadı ve ağzını çalkaladı; sonra kadına vererek: "Ona bu sudan içir; bir miktarını da üzerine dök; onun için Allah'tan şifa dile" buyurdular. Ümmü Cündeb diyor ki: daha sonra o kadınla karşılaştım, "O sudan biraz

<sup>98</sup> Asr-ı saadette, eğer bir tas vs. yoksa su kabının içine elini daldırıp avucunda gelen su ile abdest alınması, o günkü şartlar ve imkanlar itibarıyla normal bir davranış sayılıyordu.

<sup>99</sup> Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, VII, 267, nr. 6513; Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, VIII, 271.

<sup>100</sup> bk. Mâlik b. Enes, *el-Muvatta'*, "Kasru's-Salât" 2, (I, 143-144); İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, I, 505; İbn Hanbel, *el-Müsned*, IV, 315; Buhari, "Meğâzi" 35, (V, 62-63); Aynî, *Umdetü'l-Kâri*, XVI, 109.

<sup>101</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, III, 137.

*bana da versen!*" dedim; kadın: "O su sadece bu hasta içindir" dedi. Bir yıl sonra kadınla yine karşılaştım ve ona çocuğun durumunu sordum. Kadın: "Oğlum iyileşti; herkesten daha akıllı bir duruma geldi" dedi<sup>102</sup>.

Ebû Râfî'in karısı Selmâ anlatıyor: Resûlullah evinin üzerinde oturuyordu, "Yâ Selmâ! Bana yıkanma suyu getir" dedi. Ben de içinde sidr (ağacının yapraklarından) bulunan bir kap getirdim ve içindeki suyu süzdüm. Sonra Resûlullah, malzemesi kuru ot olan bir koltuk yastığının üzerine oturdu. Ben başına su döküyor, o başını yıkıyordu; ben de başından kabın içine düşen her damlaya bakıyordum; sanki parlayan büyük inciler gibiydiler. Sonra tekrar su getirdim; onunla da yıkadı. Yıkamayı bitirince: "Selmâ! Kaptaki suyu kimsenin basmayacağı bir yere dök" dedi. Kabı aldım; içindeki suyun bir miktarını içtim; kalanını yere döktüm. Resûlullah bana: "Kaptaki suyu ne yaptın?" diye sordu. Ben de: "Yâ Resûlallah! Onu yerden kışkandım?, bir kısmını içtim; kalanını yere döktüm" diye cevap verdim. Bunun üzerine: "Haydi git; Allah senin bedenini (bu sebeple) cehenneme haram kılmıştır" buyurdular<sup>103</sup>.

Taberânî, "Bu hadis Selmâ'dan sadece bu isnadla rivayet edilmiştir; Ma'mer b. Muhammed, bunu rivatte tek kalmıştır" diyor. Heysemî ise, Ma'mer b. Muhammed'in kezzâb (çok yalancı bir ravi) olduğunu kaydediyor. Bu hadisi Ma'mer'in uydurduğu anlaşılıyor. Metninde de uydurma olduğunu gösteren alametler var. Bir kere Peygamberimizin yabancı bir kadından su isteyip, başına döktürerek başını yıkaması garip ve yadırganacak bir davranıştır. Başını yıkadığı suyu kimsenin basmayacağı bir yere dökmesini istemesi de gariptir. Dönüşünde suyu ne yaptın diye sormasının sebebi neydi? En önemlisi, bu kadar önemsiz hatta yanlış bir davranışına karşılık Allah'ın ona cehennemi haram kıldığını söylemesi daha da mantıksızdır. Bu rivayet, Peygamberi yüceltmek isteyenlerin uydurduğu hikayelere benzemektedir.

## D. HZ. PEYGAMBER'İN EŞYASI İLE TEBERRÜK

### 1. Elbisesini Ölüye Giydirme

Abdullah b. Ömer'den rivayet edildiğine göre, münâfıkların başı Abdullah b. Übey b. Selûl Medine'de vefat ediñce, oğlu Abdullah Resûlullah'a geldi ve:

-Yâ Resûlallah! Bana gömleğini ver de babamı onunla kefenliyyeyim; onun cenaze namazını kıldır ve onun için istiğfar et, dedi. Resûlullah ona gömleğini verdi ve:

-(Kefenlemeyi bitirince) bana haber verin de namazını kıldırayım, dedi. Kendisine cenazenin hazırlandığını haber verdiler. Tam namazını kıldıracağı zaman Hz. Ömer Resûlullah'ın elbisesinden tuttu ve:

-Allah seni münâfıklar için dua etmekten (cenaze namazı kılmak) nehyetmedi mi? diye ikaz etti. Resûlullah:

<sup>102</sup> İbn Mâce, Ebû Abdullâh Muhammed b. Yezid el-Kazvinî (ö. 273/886), *es-Sünen*, (thk. M. Fuâd Abdülbâkî), I-II, Mısır 1372/1952, "Tıbb" 40, nr. 3532, (II, 1168).

<sup>103</sup> Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, X, 103, nr. 9217; Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, VIII, 270.

-Allah Teâlâ, "Ey Muhammed! Onlar için ister af dile, ister dileme; onlar için yetmiş kez af dilesen de Allah onları asla affetmeyecek. Bu, onların Allah ve Resûlünü inkâr etmelerinden ötürüdür. Allah fâsıklar topluluğunu hidayete erdirmez"<sup>104</sup> buyurmakta beni muhayyer bıraktı, dedi ve (Abdullah b. Übeyy'in) namazını kaldırdı. Bunun üzerine "Onlardan ölmüş olan hiçbirisine asla namaz kılma; onun kabri başında da durma. Çünkü onlar, Allah ve Resûlünü inkâr ettiler ve fâsik olarak öldüler"<sup>105</sup> ayeti nâzil oldu; Hz. Peygamber bundan sonra münafıklara cenaze namazı kılmayı bıraktı<sup>106</sup>.

Bu konuda Cabir b. Abdullah vasıtasıyla gelen rivayetler ise biraz farklılık arz etmektedir. Buna göre, Hz. Peygamber Abdullah b. Übey kabir çukuruna konulduktan sonra geldi; üzerine eğildi ve onun çıkarılmasını emretti. Ölü çıkarıldı; Resûlullah onu dizlerinin üzerine koydu; ona gömleğini giydirdi ve vücuduna tükürüğünden üfledi<sup>107</sup>.

Yukarıdaki rivayetler arasında bazı farklılıklar olmakla beraber, burada bizim araştırma konumuzla ilgili olan husus, Resûlullah'ın gömleğini münafık olduğu bilinen bir zatın kefenlenmesi için vermesi ve onun vücuduna tükürerek üflemesidir.

Ensârdan Ümmü Atıyye (Nesîbe bintü Ka'b el-Ensâriyye) anlatıyor:

Resûlullah kızı Zeynep<sup>108</sup> öldüğü zaman yanıma geldi ve: "Onu üç, beş veya isterseniz daha fazla su ve sidre (Arabistan kirazı) yıkayın; son seferinde kâfurlayın; işiniz bittiğinde bana haber verin" dedi. Yıkamayı bitirince kendisine haber verdik; bize ızarı verdi ve: "Onu bununla sarın (bunu kızuma iç gömleği yapın)" dedi<sup>109</sup>. Sindi, "Bu hadiste ehl-i salâhın âsârıyla teberrük etmeye delil vardır" diyor<sup>110</sup>.

Şeddâd b. el-Hâd'ın anlattığına göre, bir a'râbî Hz. Peygamber'e gelerek ona îman ve ittiba etti... Bu zat bir savaşta şehit oldu; Resûlullah onu kendi cübbesiyle kefenledi; önüne koydu ve cenaze namazını kıldı<sup>111</sup>.

<sup>104</sup> et-Tevbe (9) 80.

<sup>105</sup> et-Tevbe (9) 84.

<sup>106</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, II, 18; Buhârî, "Cenâiz" 23, (II, 76), 29, (II, 78), "Libâs" 8, (VII, 36), 18, (VII, 40), "Edeb" 39, (VII, 82); Tefsîru'l-Kur'ân 9" 12, 13, (V, 206-207); Müslim, "Fezâilü's-Sahâbe" 25, (IV, 1865), "Sifâtü'l-Münâfikîn 3" 4, (IV, 2141); İbn Mâce, "Cenâiz" 31, nr. 1523, (I, 487-488); Tirmizî, "Tefsîru'l-Kur'ân" 10, nr. 3097, 3098, (V, 279-280); Nesâî, "Cenâiz" 40, nr. 1899, (IV, 337-338). Hz. Peygamber'in gömleğini Abdullah b. Übeyy'e giydirmesinin sebepleri arasında, onun Bedir günü Peygamberimizin amcası Abbas'a gömleğini hediye etmesi zikredilmiştir (bk. Buhârî, "Cenâiz" 78, II, 95).

<sup>107</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, III, 371, 381; Buhârî, "Cenâiz" 23, (II, 76), 78, (II, 95), "Libâs" 8, (VII, 36); Müslim, "Sifâtü'l-Münâfikîn" 2, (IV, 2140); İbn Mâce, "Cenâiz" 31, nr. 1524, (I, 488); Nesâî, "Cenâiz" 40, nr. 1900, (IV, 338), 92, nr. 2018, 2019, (IV, 388).

<sup>108</sup> Bazı kaynaklarda Zeynep yerine Ümmü Gülsüm adı geçiyorsa da, Müslim Zeynep olarak tasrih etmiştir (Cenâiz 40); Suyûtî de, alimlerin çoğu, bunun Zeynep olduğunu söylemişlerdir, doğrusu Zeynep'tir, diyor (Sindi, *Sünen-i Nesâî Hâşiyesi*, IV, 329, 1880 nolu dipnot).

<sup>109</sup> Buhârî, "Cenâiz" 8, (II, 73), 12, 13, 15, 17, (II, 74-75); Müslim, "Cenâiz" 36, 40, (II, 648); İbn Mâce, "Cenâiz" 8, nr. 1458, (I, 468); Tirmizî, "Cenâiz" 15, nr. 990, (III, 315); Nesâî, "Cenâiz" 28, nr. 1880, (IV, 329), bk. 29-36, nr. 1881-1893, (IV, 329-333).

<sup>110</sup> Sindi, *Sünen-i Nesâî Hâşiyesi*, IV, 329.

<sup>111</sup> Nesâî, "Cenâiz" 61, nr. 1952, (IV, 362).



## 2. Dokunduğu Eşyayı Saklama

İbn Ced'ân'dan nakledildiğine göre Sâbit b. Eslem el-Bünânî, Enes b. Mâlik'e: "Yâ Enes! Elinle Resûlullah'ın eline dokundun mu?" diye sormuş; Enes, "Evet" deyince Sâbit, "(Resûlullah'a değen elini) göster de onu öpeyim" demiştir<sup>112</sup>.

Enes b. Mâlik anlatıyor: Resûlullah annem (Ümmü Süleym)in evine gelmiş; duvarda asılı bir kırba varmış. Annem: "Resûlullah ayakta kırbadan su içti; ben de gittim kırbanın ağzını kestim" dedi ve onu yanında muhafaza etti<sup>113</sup>. Tirmizî aynı metni, Abdurrahman b. Ebî Amra'nın ninesi Kebşe'den nakletmiştir<sup>114</sup>. Nevevî; "Su kabının ağzını, Resûlullah'ın ağzını koyduğu yeri muhafaza etmek, ondan bereket ummak ve yıpranmaktan korumak amacıyla kesmiştir"<sup>115</sup> diyor.

Esmâ bint Ebî Bekr'in kölesi Abdullah diyor ki: Esmâ, şala benzer bir cübbe çıkarıp bana gösterdi ve şunları söyledi:

"Bu Resûlullah'ın giydiği cübbe; Âişe'nin yanında idi; Âişe vefat edince onu kendime aldım; bizden hasta olanlar için şifa bulsun diye onu yıkıyoruz (suyunu hastaya içiriyoruz)"<sup>116</sup>.

Bu örnekler bize, bazı sahabilerin, Hz. Peygamberin tenine bir şekilde temas eden eşya ile teberrük ettiklerini hatta ondan şifa beklediklerini göstermektedir.

## SONUÇ

Hz. Peygamber'e (s.a.s.) duydukları sonsuz sevgi, bazı sahabileri onun zatına ve eşyasına aşırı değer vermelerine, dünya ve ahirette fayda sağlayacağına inanmalarına sebep olmuştur. Gerek Hz. Peygamber'in zâtı, gerekse kullandığı eşya ile teberrük meselesi, ashabin çoğunluğu ile alakalı olmayan, azınlıkta kalan bazı sahabilerin şahsî tavırları olarak telakkî edilebilir. Onların içinde buldukları psiko-sosyal şartlar muvacehesinde sergiledikleri bu tür davranışların, uyulması gereken sünnet kabîlinden olmadığı da herkesçe malumdur. Ashabin ileri gelenleri bu nevi davranışlara pek iltifat etmemişler; esas itibarıyla onun şahsiyetine değer vermişler; Sünnet'ine uymaya çalışmışlardır.

Hz. Peygamber'in tükürüğünü ve abdest suyunun artanını vücuda sürme ve kanını içme gibi makul olmayan davranışları toptan inkar etme yerine, bazı sahabilerin Peygambere olan sevgi ve bağlılıklarının mantık ötesi bir tezahürü olarak görmenin daha uygun olacağı kanaatindeyiz. Bunların tamamını, sahabenin Peygamber sevgisini ispatlama sadedinde kıssacılar tarafından uydurulduğunu iddia etmek için de yeterli delillere sahip değiliz. Hz. Peygamber'den

<sup>112</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, III, 111.

<sup>113</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, VI, 376; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, VIII, 428.

<sup>114</sup> bk. "Eşribe" 18, nr. 1892, (IV, 306).

<sup>115</sup> Nevevî, *Riyâzu's-Sâlihîn*, Beyrut ts. s. 32.

<sup>116</sup> İbn Hanbel, *el-Müsned*, VI, 347-348.

sadır olan, akılla izah edilemeyen bir hadisenin mu'cize ve hasâis kabîlinden olma ihtimalini nazar-ı dikkatten uzak tutmamak gerektiğini de düşünüyoruz.

Ashabı ve ümmeti tarafından sonsuz bir sevgiye mazhar olmuş bir Peygamberin eşyasının son derece önemli ve değerli bir hatıra olarak muhafaza altına alınıp korunması, uygun zaman ve mekanlarda teşhîr edilerek hatırasının yadedilmesi meşrû ve makul sayılır. Nitekim günümüze kadar titizlikle korunan Peygamberimize ait mukaddes emanetler, dinî kültürümüzün bir unsuru olmaya devam etmektedir.

#### **"Hazreti Peygamber'in Zatı ve Eşyası İle Teberrük Meselesi"**

**Özet:** Hz. Peygamber'i (s.a.s.) canından çok seven bazı sahabiler, onun vücudundan bir parçaya veya tenine değen bir eşyaya sahip olmanın kendilerine dünya ve ahirette fayda sağlayacağına inanıyorlardı. Bu sebeple teberrüken Resûlullah'ın saçından kıllar alıp muhafaza edenler, uyurken terini silip kokusuna karıştırırlar, elini yüzüne ve vücuduna sürenler, kanını içenler, tükürüğünü ve abdest suyunun artanını vücuduna süren veya tedavi maksatlı kullananlar ve dokunduğu eşyayı muhafaza edenler olmuştur. Sevgili Peygamberimize ait eşyanın bir kısmı bu düşünceyle mukaddes emanetler olarak halen saklanmakta ve ziyaret edilmektedir.

**Atf:** Nuri TOPALOĞLU, "Hazreti Peygamber'in Zatı ve Eşyası İle Teberrük Meselesi", *Hadis Tetkikleri Dergisi*, I/1, 2003, s. 71-95.

**Anahtar kelimeler:** Rasûlüllâh, sahâbe, teberrük, saç, ter, kan

✽